

28.10.2020

UKA2020/126

Kalaallit Nunatsinni silaannaap allanngoriartornera pillugu periusissiamik pisariaqartitsineq pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamut siunnersuut. Silaannaap pissusaata allanngoriartornera pillugu periusissiornikkut periusissiaasimasut sammisat ilaasa maannakkumut naapertuuttut katersorneqarsinnaanerit pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiaq.

(Inuit Ataqtigiit Inatsisartut gruppiat)

Matumuuna Siumup tungaaniit Inuit Ataqtigiit oqallisissiatut siunnersuutaannut, Kalaallit Nunaanni klimamut periusissanik pisariaqartitsineq pillugu isumarput saqqummiutissavarput.

Kalaallit Nunaat nunarsuarmi tamanit soqutigineqalernikuuvoq, nunap pisuussutai silaannaallu pissusata allanngoriartornera pillugu. Nunarsuarmi kissatsikkiartornerup pinngortitap ataqtigiinneranut aamma inuiaqtigiinnut nunani amerlasuuni sunniutai amerlaqaat aamma Kalaallit Nunaanni oqallinneq tamanna pillugu salliutinneqalerpoq, ukunani: kattuffinni, inatsisartuni, naalackersuisuni aamma naalagaaffiit akornanni politikikkut kattuffiit suleqatigiittut akornanni. Tassunga assersuut pitsaasoq tassaavoq silaannaq pillugu ukiumoortumik nunat akornanni ataatsimiittarneq, maanna ukiuni arlalinngortuni FN-imit aaqqissugaasartoq.

Qalersersuit marluusut manna aakkiartulersimapput ukiunilu kingullerni Kalaallit Nunaata avannaani siku aalaakkaasoq pilersarsimangilaq, aamma sivikinnerusumik sikuusaleqqavoq tamannalu isumaqarpoq, sikusarnerata allanngoriartupiloorneranik. Nunap avannarpasinneraani siku saannerulersimavoq aamma piniakkat ingerlaarfii allanngorsimapput. Ilisimatuussutsikkut suliat aamma inerniliinerit inuttaasunut saqqummiunnissaat pingaaruteqarput. Taamaattumik, uagut politiikeriusugut aamma pisortat ingerlatsiviisa pisoq isit allatut isigisut atorlugit isigisariaqalerparput, ilisimasaq atorniarlugu aamma nunarput suli ineriartortinniarlugu suliniarluta. Suleqatigiinneq, ilisimasanik katersineq, paasissutissiineq aamma isumassarsianik suliarinninnerit pingaarnersaassapput.

Kalaallit Nunaanni arlalinnik assigiinngitsunik ilisimatusarfinnik assingiitsunillu siunertaqarlutik sulisunik peqarpoq, taakkua ilaat nunat assigiinngitsut akornanni suleqatigiinnikkut sermersuarmi ilisimatusarfiupput, soorlu assersuutigalugu, Nunatta Kangiani Ice-Core Project, EGRIP, taanna sermersuup avannamut kangianiippoq aamma Summit Station Kalaallit Nunaata avannamut isuani sermersuaniippoq. EGRIP 79-ip kangerluaniittoq nunat assigiinngitsut akornanni ilisimatusarfittut suliffiuvoq taannalu suliniut danskinit aqunneqarpoq, taakkualu 79-ip kangerluanut issittup sarfaa sukkasuumik aamma kangiaata avannaata kitaatigut ingerlasoq misissugaraat. Sermersuup sikua aamma qillerinikkut misissorneqarpoq, tassani takuniarneqarpoq ukiut tusintsilippassuit siorna susoqarsimanersoq, assersuutigalugu innermik anitsinertalimmi silaannaap qanoq pissuseqarsimanera, pujoralattalimmik anorersuit il.il. Aappaa Summit Station, nunatta sermersuata portunersaaniittup amerikkarmiunillu ingerlanneqartoq, uuttuinnermik suliaqartoq 3200 meterit missaani qutsissusilimmippoq. Kiassuseq uuttortarpaat, mingutsitsineq uuttortarpaat aamma allat IPCC (the Intergovernmental Panel on Climate Change), FN-ip ataani suliaqartuuvoq,

ilisimatuussuserlu tunngavigalugu avatangiisit silasiornerlu ukkataralugit suliaqarput. IPCC FN-ip ataani suliaqartussatut 1988-imi pilersinneqarpoq. IPCC-imit nalunaarusiat, teknikkikkut suliat, metodologi atorlugu nalunaarusiat aamma suliat allat nalinnginnaasumik paasiniaavissatut atorneqalersimapput. Siunertaavoq nunarsuaq ilisimasani pilersussallugu, ilisimatuussutsikkut silaannaap pissusiata allanngoriartornerani isigininneq tunngavigalugu aamma avatangiisinut tunngasunut, inuiaqatigiit aningaasaqarneranut sunniutigisinnaasaat kingunerisinnaasaalu, suliallu tamatuma FN-ip silaannaap allanngoriartornerata pillugu isumaqatigiissutaanut (UNFCCC) suliniutit ikorfartorpaat. Tamatumani pineqarpoq silaannarmik mingutitsinerit annikillisarnissaat, aningaasalernissaat aamma silaannaap naleqqussarnissaa. Kalaallit Nunaat Klima pillugu isumaqatigiissummut toqqaannarluni peqataatinneqanngilaq, kisianni ilaatinneqarpoq, Kalaallit Nunaata Kunneqarfimmut Danmarkimut ilaaneratigut taamaasillunilu Danmarkip silaannarmik mingutitsinerata annertussusianut paasissutissanik tunniussinissamut ilaatinneqalerluni, peqatigitillugulu aamma Nunap iluani nalunaarusiamut UNFCCC-mut ilanngussissusaatitaalluni, tassani Kalaallit Nunaat aamma nunat allat nunaminni pissutsinik nassuiaateqassallutik aamma suliniutigineqartut Klima pillugu isumaqatigiissummi anguniarneqartut malillugit. Naak Kalaallit Nunaata Parisimi isumaqatigiissummut ilaannginnissani qinersimagaluaraa, taava tamanna isumaqanngilaq, Kalaallit Nunaat nunarsuami kissatikkiartornermik eqqorneqassanngitsoq.

Taamaattumik nalunnaarusiat taakku kingunerisinnaasai pillugit aamma nunap suliniutigisai paasissutissatut nunami issittuni innuttaasunut ingerlateqqissallugit pingaaruteqarput, aamma pingaaruteqarluinnarpoq sulinermi oqallinnermilu innuttaasut peqataatissalugit. Tassunga atatillugu Naalakkersuisut silaannaap pissusaata allanngoriartornera pillugu inissimanertik tamanut saqqummiussimavat, nittartakkaminni: https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Nyheder/2019/04/3004_klimaomraadet <http://climategreenland.gl/da/om-climate-greenland/hvis-du-vil-vide-mere-om-klimaforandringer/> Nunat assigiinngitsut akornanni silaannaq pillugu oqallittarfiata IPCC-ip tallimassaanik naliliilluni nalunaarusiaa 2013-imeersoq silaannaap pissusaata allanngoriartornerani imaqarpoq, silaannaap pissusaanik aamma inunnut sunniutaanik. Nalunaarut taanna ilisimatuussutsikkut paasissutissanik suliarineqarsimasunit pingaernerpaatut isigineqarpoq, silaannaap pissusaata ilisimatusarfigineqarnerani, taannalu silaannaap pissusaa pillugu paasissutissanik pissarsiffigineqarsinnaavoq, silaannaap pissusaata allanngornerani unammillernartut ingalassimaniarlugit. Suleqatigiissitaliaq nutaaq taanna ingerlariaqqinnissamut nukissanik ersarissunik ilisimatuussutsikkut isumaqatigiinniartunut tunisivoq, FN-ip isumaqatigiissutissaanut sinaakkutissaanut nutaanut 2015-imi, silaannaap allanngoriartornera pillugu. Taakkua paasissutissat nutaat ilisimatuussutikkut silaannaap pissusaanik pasinninnermik aamma silaannarmik mingutitsinermik paasissutissanut pitsanngortitsivoq. Kalaallit Nunaanni ilisimatusarnikkut misissuinerit aamma nunarsuarmi allani maannakkut ingerlaneqartut allanneqarsimasullu IPCC-mit nalilersorneqarput.

Ilisimatuussutsikkut misissuinerit aamma inerniliinerit silaannaap pissusaata allanngoriartornera 2013-imi, nunat assigiinngitsut akornanni ilisimatusarnermik suliaqartunit nalililersorneqarput, taakkualu takutippaat ersarissuusut qajannaatsuullutillu 95 %-imillu tatiginassuseqarlutik, paasineqarporlu nunarsuup kissakkiartornera annerpaamik inuit suliaqarnerannik peqquteqartoq, 1900-kkut qiteqqunneraniilli.

Nalunaarusiap aamma uppersarpaa, nunarsuami silaannarsuup kissatsikkiartornera, immap, aputip nakkaasup, sermip, immap qaffakkiartornera aamma silaannaap mingutsineqarnera annertusiartuinnartuq 1850-ikkunnili aallartissimasoq aamma ukiut qulikkaaniit tusinttilikkaanut aammalu ukiut qulikkaat pingasut iluani pisimasoq.

Misissuinerit takutippaat, nunarsuaq 1 gradimik kissatsereersimasoq suliffuaqalernerup nalaaniilli, aamma silaannarmik mingutsitsineq kuldioxid-imik metan-imillu pilersinneqarsimasoq, tamatumalu silaannaap oqimaqatigiinnera annertunerusumik innarlersimagaa. Tassungalu siunertaasoq tassaavoq, nunarsuami kissatsikkiartorneq 1,5-2 gradinik annikillisinniarnera, silaannarmik mingutsitsinerup annikillisinneratigut.

Nalunaarusiap eqqoriarpaa, nunarsuarmi nunap qerinerata ilaata aakkiartornissaa, ukiut maanna uuntritillit iluanni, tamanna isumaqarpoq, 2100-ikkunni nunarsuup ilaani nuna qerisup sisamararterutaa 3-4 meteri tikillugu aakkiartussasoq. Maannakkut naatsorsuinerit ersersimisaarpaat, kissassuseq qaffagiartortoq aamma sermeq sukkanerusumik aakkiartortoq sialuup annertusineratigut aamma nunap qaava aakkiartortoq annertusiartormat. Aggvaqatigiissillugu nunarsuup siunissami kissakkiartornera 1,9-imiitt 4,6 gradinut annertusiartussaaq aamma pissuseq taamattoq ajortoq ingerlaannarpat, taava sermersuarput nungutivinneqassaaq, immallu qaffannera 7 meteriussalluni tamannalu ukiut 125.000-it matuma siorna pisimasunut assersuunneqarsinnaavoq. (AR 4: 2007).

Pinngortitamut sunniutigisinnaasai allat ukuupput, nunaannarmi ikuallannerit, siunissami amerliartuinnartut issittumi aamma nunap immikkoortuini akunnattumik kiassusilinni Kalaallit Nunaat ilanngullugu.

Nalunaarusiaq nutaap FN-ip silaannaq pillugu oqallittarfiani IPCC 2019-imeersoq, nunarsuup sermersua aamma nunarsuami immat eqqartorpai. Nalunaarusiap immikkut silaannaap allangorneranut tunngasut eqqartorpai, inoqajuitsunik pilersitsineq, qajannarsiartuaarnerit, atuillurtuusumik nunamik aqutsineq, inuussutissanik peqarnissamik qulakkeerinninneq aamma silaannap mingutsinneqarnera. Taassuma mianersoqqussutigaa, CO₂-mik aniatsitsineq ingerlaavartumik annertusiartuinnarpat, aamma naak CO₂-mik aniatsitsineq annertuumik annikilligaluarpuunniit, taava taamaakkaluortoq nunarsuami imartagut qaffakkiartuinnassapput, 2100-ikkunnili 1 meterimik qaffassimassallutik, tamannalu peqquteqartoq Kalaallit Nunaata Sikuitsullu sermersuisa avannaani kujataanilu aakkiartorneri aamma ukiut tamaasa ingerlaannassasut aamma ukiuni uuntritilinni centimeterinik arlalinnik, tamanna Nunani avannarlerniinnaangitsoq kisiann sumiiffini tamani pingaartumillu sinerissani pukkitsuni taakkualu suli ajortiasunngussasut.

Nunani kiattuni aalisarneq annikilleriassaq, nunanili issittut imartaani pisarineqartut alliartronerusinnaangussapput, soorlu assersuutigalugu Kalaallit Nunaata imartaanut aalisakkat

nutaat takkutareersut, assersuutigalugit tun aamma avaleraasartuut maanna Nunatta kangiata imartaaniilereersut aamma aalisakkat allat nunatta avannaaniilereersut. Periarfissat tamakku nutaat aalisarnerup iluani nutaamik aningaasarsiorfissatut ammaassereerput, aamma Kalaallit Nunaannut ammassannut pisassiissutinik annertunerusunik pilersitsivoq, pisassiissutillu nunanit sanilerisatsinnit annertunerupput, KISIANNI! Aamma eqqaamassavarput, IPCC-ip nalunaarusiaani ersimmat, siunissami Nunani Avannarlerni issittuni qanoq pisoqarnissaa aalisarnerup iluani suli annertuumik nalorninartoqarmat, peqqutigalugu ilimagineqarsinnaammat takkuttarlutillu tammartassammata. Kalaallit Nunaannut iluaqutaasinnaaneri, tassaapput Manerassuup aalisagartai Kalaallit Nunaata imartaanut nuussinnaammata. Kingunerisinnaasaata ilagisinnaavaat, aalisartut kujataaniit avannamut nutsernerat peqqutigalugu kiassuseq annerulissammat, assersuutigalugu Kalaallit Nunaata kitaata imartaanut.

Aningaasarsiutigineqartut aamma aalisakkat pingaaruteqarnerpaat assersuutigalugu raajat aamma immap kissassusianik isumalluuteqarput taakkualu avannamut ilikassapput, taamaattumillu siunissamut naliliinissaq ernumanartoqarpoq, taamak annertutigisunik aalisartoqaannartoqarsinnaanersoq.

Tamatta silaannap pissusaata allanngoriartorneranik sunnerneqartussaavugut, nunarsuami tamarmi inuit aamma ulluinnarni atugaat, qangaaniilli piniariaasiat, aalisartunut piniartunullu sineriatinni tunngaviusut sunnerneqassapput aamma Kalaallit Nunaanni inuuneq tamaat. Tamanna innunnut kisimi sunniuteqarnaviangilaq, tamannami tamanut atuuppoq aamma uumasunut naasunullu, peqqutigalugu ilt-i annikinnerulissammat aamma imaani inuussutissat annikinnerulissammata.

Oqaatigineqareersutut ilisimatusarnermi inerniliussat tamarmik annertuumik silaannaap kissatinnissaanik ersersitsipput, 95 %-imik tatiginassusilimmik, inuit suliaannik peqquteqarneranik tunngaviliisumik. Taanna ilisimatusarnikkut nalunaarusiaq aaliangiisartunit tuaviortumik malugineqarnissaa pingaaruteqarpoq, uagut politiikerinit, ilisimaarinittuunersatut aamma innuit amerlanernit.

Doris J. Jensen, Siumut